

природа собственности проявляется в отношениях между людьми по поводу присвоения материальных благ, состояния их присвоенной принадлежности и последующего отчуждения в форме обмена и обращения, распределения и потребления с целью удовлетворения соответствующих материальных и духовных потребностей.

Ключевые слова: собственность, присвоение, «свое» и «чужое», земельная собственность, природо-ресурсовая собственность.

Karakash I. Ratio of ordinary understanding and social property

The article examines the ordinary perception of the property and its social awareness. In ordinary consciousness, shaped by the processes of everyday human life, awareness of the property associated with the objects of the external world and is perceived as belonging to the people's attitude to their reified subjects. Social is the nature of the property is shown in the relationship between people on the appropriation of wealth, status of their assigned facilities and the subsequent alienation in the form of an exchange and circulation, distribution and consumption in order to meet the relevant material and spiritual needs.

Key words: ownership, appropriation, «their» and «foreign» land ownership.

УДК 342

*Олена Петрівна Карманюк,
здобувач кафедри теорії та історії держави і права
Інституту політології та права
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова*

КОНСТИТУЦІЙНІ ОBOB'ЯЗКИ ДЕРЖАВИ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ

Аналіз численних порушень прав людини і громадянина, які сьогодні мають місце в Україні, дозволив встановити, що однією з найсерйозніших причин є невиконання юридичних обов'язків, за що у багатьох випадках не настає відповідальність. Крім практичного вияву недоліків, які існують у правовій системі України, з'ясовано, що деякі питання недостатньо розглядаються на теоретичному рівні. Це, зокрема, стосується обов'язків держави перед її громадянами. Лише в деяких підручниках з теорії держави і права, де є розділи про юридичні обов'язки, згадується про обов'язки держави. Така ж ситуація спостерігається і в підручниках з конституційного права, коментарях до Конституції України. Надзвичайно мало уваги приділяється обов'язкам держави в науковій літературі. Водночас проблеми, які виникли у багатьох сферах суспільного життя, стали передусім результатом невиконання державою своїх функцій. Відтак актуальним є дослідження конституційних обов'язків держави, з яких у правовій державі випливають усі інші обов'язки.

Публікацій українських науковців, де б аналізувалися теоретичні питання конституційних обов'язків держави, є надзвичайно мало. Більшість конституціоналістів вивчають обов'язки людини і громадянина. В окремих працях, присвячених гарантіям прав і свобод людини та громадянина, обов'язкам держави, в кращому випадку, присвячують декілька абзаців. Тому для дослідження конституційних обов'язків держави основою послуговували Конституція України, публікації українських науковців С. Шевчука та Г. Христової про позитивні обов'язки держави; російських дослідників Є. Бекбаєва, Б. Ебзеева, І. Ишимова, В. Патюліна та білоруського науковця А. Дулова щодо теоретичних аспектів конституційних обов'язків

їхніх держав. Метою цієї статті є з'ясування особливостей формулювання обов'язків держави в Конституції України. Для реалізації цієї мети поставлені такі завдання: з'ясувати сутність конституційних обов'язків держави і способи, за допомогою яких їх можна визначити; розкрити правовий зв'язок між правами і свободами людини та громадянина й обов'язками держави в Основному Законі; з'ясувати теоретичні проблеми фіксації й тлумачення обов'язків держави, які зумовлюють їх ігнорування в українському суспільстві.

У науковій літературі конституційні обов'язки держави визначаються як закріплені в конституційному законодавстві основні вимоги суспільства до держави, пов'язані з охороною суверенітету і забезпеченням прав людини, виконання яких забезпечує її внутрішній порядок і зовнішню безпеку. Також вживається більш широке визначення цього поняття. Зокрема, конституційні обов'язки держави розуміються як встановлена правом і (чи) впливаючі із сутності держави вид і міра її належної поведінки, наслідування якій є гарантією стабільності й розвитку державності, що забезпечує людині гарантовану Конституцією і законами можливість безперешкодно користуватися наданими їй основними правами і свободами [1]. На нашу думку, стосовно держави необхідно вживати словосполучення «належна діяльність», а не «належна поведінка». Останнє можна застосовувати тоді, коли буде зазначено, що обов'язки держави виконують особи, які перебувають на державній службі. В такому випадку може йтися про належну поведінку.

Згідно зі ст. 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. В Основному Законі словосполучення «обов'язок держави» вживається лише тричі: «утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» (ст. 3); «забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи — катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави» (ст. 16); «обов'язок держави — захищати життя людини» (ст. 27).

На підставі ст. 3 вся діяльність держави повинна бути зосереджена на виконанні розділу II Конституції України, де визначаються права людини і громадянина. Їх формулювання, як правило, починаються словами «кожний громадянин», «кожна людина», «кожен». Наприклад, кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону (ст. 13); кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості (ст. 23); кожен має право на повагу до його гідності (ст. 28); кожному гарантується недоторканність житла (ст. 30); кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності (ст. 41) та ін. Очевидно, що права, які надані всім, може забезпечити лише держава, хоча про це не завжди чітко зазначено. Фактично кожному праву, закріпленому в Конституції України, має відповідати конкретний обов'язок держави або навіть декілька.

Обов'язки держави щодо конкретних інтересів і прав громадян формулюються у Конституції України таким чином: наприклад, держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки (ст. 13); держава гарантує свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України (ст. 15); держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду (ст. 47); держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством (ст. 54) та ін.

Для забезпечення прав людини і громадянина держава в особі представників органів державної влади повинна виконати низку обов'язків, зокрема, прийняти відповідні закони, підзаконні нормативно-правові акти, створити відповідні умови для реалізації цих законів, сприяти їх виконанню, у разі порушення чийогось права, відновити справедливість, забезпечити правопорядок. Необхідно пам'ятати, стверджує Б. Ебзеев, що конституція має по-

двійну природу: «Вона є законом встановленим народом для держави як особливої установи, яким вона повинна керуватися у всій своїй діяльності, своєрідним каталогом юридичних обов'язків держави і одночасно законом держави, який закріплює правовий статус інших суб'єктів права і регламентує соціально значущі аспекти їх поведінки» [2].

Варто зазначити, що обов'язки держави мають певні особливості. Наприклад, правові норми про суб'єктивні права і юридичні обов'язки державних органів часто трансформуються у правові норми про повноваження цих суб'єктів. Зокрема, Є. Бекбаєв зазначає, що кожен державний орган у правовій системі постає як представник держави і державної влади в цілому, як «посередник» між державою і всіма іншими суб'єктами в суспільстві. Він зазначає, що інколи складно розрізнити суб'єктивні права і юридичні обов'язки державного органу. Наприклад, законотворчість — це суб'єктивне право чи юридичний обов'язок парламенту? — запитує Є. Бекбаєв. Науковець наголошує, що державний орган є зобов'язано-уповноваженим чи уповноважено-зобов'язаним суб'єктом, суб'єктивні права якого стосовно інших суб'єктів одночасно є обов'язками стосовно держави в цілому [3].

На практиці українська влада часто забуває або не знає, що Конституція закріплює не тільки обов'язки для громадян, а й для представників держави. Причиною може бути й те, що у Конституції України головний обов'язок держави — утвердження і забезпечення прав і свобод людини, зазначений у ст. 3, а в розділі II, де перераховані ці права, в назві навіть не згадується, що одночасно йдеться про обов'язки держави. Прикладом для наслідування тут може стати Конституція Республіки Білорусь, де розділ II називається «Особа, суспільство, держава». У ньому зазначено, що держава повинна здійснювати всі необхідні їй заходи для створення внутрішнього і міжнародного порядку, необхідного для повного здійснення прав і свобод громадян Республіки Білорусь, передбачених Конституцією. Державні органи, посадові й інші особи, яким доручено виконання державних функцій, зобов'язані у межах своєї компетенції вживати необхідних заходів для здійснення і захисту прав і свобод особи. Ці органи і особи несуть відповідальність за дії, що порушують права і свободи особи (ст. 59). На думку А. Дулова, обов'язки держави і права людини є взаємопов'язаними, тому в Конституції їх треба визначати системно. Він виділяє основні групи обов'язків держави по забезпеченню прав людини, які передбачені Конституцією Республіки Білорусь, це, зокрема: обов'язки щодо реалізації прав людини, які утверджують моральні цінності в суспільстві; обов'язки щодо захисту порушених прав людини; обов'язки щодо створення умов, в тому числі для розвитку людини, без чого не можуть здійснюватися її права, можливості їх використовувати; обов'язки щодо створення умов для розвитку громадянського суспільства, без чого неможлива реалізація прав людини, яка є частиною суспільства; обов'язки забезпечувати права людини на її участь в управлінні державою [4, с. 18]. Науковець наголошує, що крім обов'язків держави щодо забезпечення основних прав людини і громадянина, важливим обов'язком є створення умов для постійного зростання інтелектуального потенціалу людей, оскільки від цього напряду залежить можливість особи реалізувати свої права, брати активну участь у житті суспільства. Звичайно, тут не розглядається рівень і якість виконання Конституції Республіки Білорусь, йдеться про системність Основного Закону держави.

Важливе значення в контексті нашої тематики має доктрина позитивних обов'язків, яка зосереджена на пошуку системних зв'язків між правами людини та обов'язками держави щодо їх забезпечення та захисту. Доктрина набула поширення завдяки діяльності Європейського суду з прав людини, а саме в результаті тлумачення та застосування ним Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (Конвенція) та протоколів до неї. Європейський суд з прав людини формує правові стандарти для країн, які ратифікували Конвенцію. Україна у 1997 р. ратифікувала Конвенцію і взяла зобов'язання привести своє законодавство у відповідність до міжнародних стандартів, закріплених у цьому документі.

Нині рівень забезпечення державою прав і свобод людини та громадянина в Україні є вкрай низьким. У державі поширеним є позитивізм, як на практиці, так і в теорії. Безперечно, враховуючи рівень правової культури суддів і юристів, а точніше корупції, яка займала значне місце в нашому правосудді, можливо, панування позитивізму є обґрунтованим. Але світові процеси свідчать, що необхідно повернутися до теорії природного права, враховувати прецедентне право Європейського суду з прав людини. Важлива роль у цьому процесі належить науковцям. С. Шевчук надає безліч прикладів тлумачення Судом прав людини та основних свобод, наводить його рішення, що дозволяє виокремити такі рекомендації: Конвенцію необхідно тлумачити відповідно до вимог сьогодення (так зване «динамічне» тлумачення); основну увагу потрібно приділяти змісту, а не формі прав людини та основних свобод; при розгляді справ щодо прав людини суди повинні розслідувати всі наявні обставини, реалії стосовно питання, яке розглядається; для забезпечення «справедливого балансу між суспільним інтересом та вимогами захисту основних прав особи» Конвенція при її тлумаченні має сприйматися як єдине ціле, а не як сукупність окремих норм; встановити «справедливий баланс» можна застосувавши принцип пропорційності: обмеження на свободи, що гарантуються Конвенцією, мають бути «пропорційними законній меті, для якої застосовуються ці обмеження», а також «між засобами, що обираються, та законною метою, для якої встановлюються відповідні обмеження, має існувати розумне пропорційне співвідношення»; необхідно використовувати ідею природного права про розумність позитивного права: «якщо мета є законною, якщо вона лежить у сфері дії Конституції, а всі засоби для досягнення цієї мети допускаються, стосуються її і не заборонені, а відповідають духу та букві Конституції, тоді вони є конституційними»; нормативно-правові акти держави не можуть бути свавільними, нерозумними, несправедливими, необґрунтованими або зумовленими примхами законодавців [5].

Виконувати свій головний обов'язок — утверджувати і забезпечувати права і свободи людини — держава зможе лише тоді, коли всі представники органів державної влади будуть розуміти, що вся їх діяльність повинна бути спрямована на виконання цього обов'язку. Коли в суспільстві буде розуміння, що забезпечення прав людини залежить не лише від виконання громадянами обов'язків перед державою, а й значною мірою від виконання державою своїх обов'язків. В. Патюлін зазначає, що якби правам громадян не відповідали обов'язки держави, її соціальна відповідальність, то ці права мали б характер ні до чого не зобов'язуючих декларацій [6, с. 128].

На думку Г. Христова, раніше доктрина позитивних обов'язків держави була обумовлена поділом прав людини на негативні та позитивні залежно від способів їх забезпечення з боку держави. Негативними правами, або правами першого покоління, називали право на свободу думки, совісті та релігії, право на життя, приватність, право власності тощо. На теоретичному рівні довгий час вважалося, що для їх реалізації не потрібна активна діяльність держави. Обов'язок держави полягав у тому, щоб не заважати індивідам реалізовувати певні права. Такий обов'язок забезпечував небажане втручання держави у сферу особистих прав і свобод людини. Решта прав вважалися позитивними. Зазначалося, що їхня реалізація потребує відповідної активної діяльності представників органів державної влади [7]. У другій половині ХХ ст. поширеним стає підхід, за якого позитивні обов'язки держави стосуються всіх видів прав. Аналізуючи рішення Європейського суду з прав людини, С. Шевчук зазначає, що позитивні обов'язки держави полягають у вжитті певних заходів для забезпечення використання індивідами їхніх прав. Зрозуміти сутність цих обов'язків можна на прикладі тлумачення права на життя (ст. 2 Конвенції), наведеного науковцем. Стаття 2 зобов'язує державу не тільки утриматися від умисного та неправомірного позбавлення життя (негативний обов'язок), а й вжити необхідних кроків для збереження життя тих, хто перебуває під її юрисдикцією (позитивний обов'язок). Держава порушуватиме ст. 2, якщо «органи влади не зробили всього, що

розумно очікувалося від них для запобігання реальної та безпосередньої загрози життю, про яку вони знали чи повинні були знати». Критерієм для визначення того, чи дотримувалася держава в особі її органів влади цього обов'язку, є ефективність її дій у конкретній ситуації. Бездіяльність держави трактується як невиконання обов'язку щодо забезпечення права на життя [8, с. 59–60].

Підсумовуючи зазначене вище, необхідно зробити такі висновки:

- в Основному Законі словосполучення «обов'язок держави» вживається лише у трьох статтях. Визначити обов'язки держави можна також за такими словосполученнями, як «держава забезпечує», «держава сприяє», «держава гарантує», «держава захищає», «держава створює умови», «держава дбає», «держава заохочує», «держава прагне», «держава бере участь», «держава відшкодовує» тощо;
- у деяких випадках зазначені вище словосполучення не використовуються, але аналіз змісту норм права дозволяє сформулювати обов'язки держави. Більшість із них можна визначити через основні права людини і громадянина. Наприклад, формулювання «кожний громадянин має право», «громадяни мають право», «усі мають право», «кожна людина має», «кожен має право», «кожному гарантується», «ніхто не може бути примушений», зазначені у розділі II, свідчать про те, що такі загальні права може забезпечити лише держава за допомогою певних органів, які мають відповідні обов'язки;
- встановлено, що в Основному Законі держави немає кореляції між правами людини та громадянина й обов'язками держави щодо забезпечення цих прав. Обов'язкам людини і громадянина перед державою приділено значно більше уваги. Розділ II Конституції України називається «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина», без згадки про обов'язки держави, начебто права і свободи можуть існувати і забезпечуватись самі по собі без участі держави. Крім того, в Основному Законі не вказано, що конституційні обов'язки держава виконує через державні органи і посадових осіб, які представляють державну владу;
- деякі науковці вважають, що конституційні обов'язки не є юридичними, оскільки конституція — це політико-правовий документ і більшість норм мають узагальнене формулювання, тому без деталізації в законах їх не можна виконати. Такий підхід впливає з теорії позитивізму, основою якої є «буква закону». Таке ставлення до конституційних норм необхідно змінювати, використовуючи теорію природного права. А в контексті якісного виконання головного обов'язку держави — утвердження і забезпечення прав і свобод людини — необхідно поширювати концепцію позитивних обов'язків держави, яка впливає з практики Європейського суду з прав людини щодо тлумачення та застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яку Україна ратифікувала у 1997 р.

Список використаних джерел

1. *Ишимов И. А.* Юридическая природа конституционных обязанностей государства / И. А. Ишимов // Вестник Челябинского государственного университета. — 2010. — № 33 (214). — Вып. 26. — С. 5–9 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.lib.csu.ru/vch/214/001.pdf>.
2. *Теория государства и права.* Курс лекций / под ред Н. И. Матузова, А. В. Малько. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Юрист, 2001 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.bibliotekar.ru/teoria-gosudarstva-i-prava-1/40.htm>.
3. *Бекбаев Е. З.* Проблема начала в теоретическом познании правовой системы (попытка обоснования) / Е. З. Бекбаев. — Астана, 2009 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.allpravo.ru/library/doc108p0/instrum7129/item7140.html>.
4. *Дулов А. В.* Конституционные обязанности государства и права человека / А. В. Дулов // Юридический журнал. — 2008. — № 3. — С. 17–21.
5. *Шевчук С.* Європейська конвенція про захист прав людини та основних свобод: практика застосування та принципи тлумачення у контексті сучасного українського праворозуміння / С. Шевчук //

- Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. — 1999. — № 2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=416#FOOTNOTE>.
6. *Патюлін В. А.* Государство и личность в СССР (Правовые аспекты взаимоотношений) / В. А. Патюлин. — М. : Наука, 1974. — 246 с.
 7. *Христова Г. О.* Доктрина позитивних зобов'язань держави щодо прав людини: основні етапи формування / Г. О. Христова // Державне будівництво та місцеве самоврядування. — 2013. — Вип. 26. — С. 16–32.
 8. *Шевчук С.* Концепція позитивних обов'язків держави у практиці Європейського суду з прав людини / С. Шевчук // Право України. — 2010. — № 2. — С. 55–64.

Карманюк О. П. Конституційні обов'язки держави: деякі аспекти розгляду

У статті досліджуються особливості формулювання обов'язків держави в Конституції України. Зокрема, з'ясовано сутність конституційних обов'язків держави, способи, за допомогою яких їх можна визначити; розкрито правовий зв'язок між правами і свободами людини та громадянина й обов'язками держави в Основному Законі; з'ясовано теоретичні проблеми фіксації й тлумачення обов'язків держави, які зумовлюють їх ігнорування в українському суспільстві.

Ключові слова: конституційні обов'язки держави, права і свободи людини та громадянина, системність конституції, кореляція прав і обов'язків, негативні обов'язки держави, позитивні обов'язки держави, Європейський суд з прав людини.

Карманюк Е. П. Конституционные обязанности государства: некоторые аспекты рассмотрения

В статье исследуются особенности формулирования обязанностей государства в Конституции Украины. Проанализировано сущность конституционных обязанностей государства, способы, с помощью которых их можно определить; раскрыто правовую связь между правами и свободами человека и гражданина и обязанностями государства в Основном Законе; определено теоретические проблемы фиксации и толкования обязанностей государства, которые приводят к их игнорированию в украинском обществе.

Ключевые слова: конституционные обязанности государства, права и свободы человека и гражданина, системность конституции, корреляция прав и обязанностей, негативные обязанности государства, позитивные обязанности государства, Европейский суд по правам человека.

Karmanyuk O. Constitutional duties of state: some aspects of the consideration

This article is dedicated to duties of state, their essence and maintenance. There are researched duties of state according to Constitution of Ukraine. Some ways, which help determined constitutional duties of state, are analyzed. The first of them — notion «duty of state» is used. The way determines duties of state in three articles of Constitution of Ukraine — 3, 16, 27. The second way — duties of state are defined with the help word-formation such as «the state provides», «the state assists», «the state guarantees», «the state defends», «the state creates conditions», «the state cares», «the state encourage», «the state desires», «the state takes part», «the state compensates» etc. The third way — duties of state are defined with the help the rights of man and of the citizen. It means that most of rights of man can provide only the state.

The representatives of state authority must realize duties such as pass a law, create proper conditions for their realization, assist their execution, restore justice, and provide law and order. The correlation between rights of man and duties of state should be in Constitution. Nowadays word-formation «duties of state» don't use in name of II chapter, were described the rights, freedoms and duties of man and of the citizen. It demonstrates, that notion «duties of state» is understudied not enough.

The author analyzed notions «negative duties of state» and «positive duties of state». The first of them means, that role of state in realization some rights of man — doesn't interfere in personal life of man. According to another scientific approach — the state always should be active, does something for realization all kinds of rights of man. This approach became applies in the second half of the 20th century. It means that every right of man must be provided by state. The state should follow this activity constantly. It is called «positive duties of state». The recommendations of European Court of Human Rights concerning duties of state are studied in this article.

Key words: constitutional duties of state, the rights and freedoms of man and of the citizen, systematic character of Constitution, correlation between rights and duties, negative duties of state, positive duties of state, European Court of Human Rights.

УДК 343.9

*Людмила Григорівна Козлюк,
науковий співробітник
відділу проблем кримінального права,
кримінології та судоустрою
Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
кандидат юридичних наук*

ВИЗНАЧЕННЯ КРИМІНОГЕННИХ ФАКТОРІВ СЛУЖБОВИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ ІЗ ПОЗИЦІЇ СОЦІАЛЬНО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ

Службові екологічні злочини є однією з обставин, що створюють реальну загрозу конституційним правам і свободам членів суспільства. Вони справляють істотний негативний вплив на всі важливі сфери суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сферу, суспільну свідомість, завдають шкоди зміцненню правопорядку в державі, призводять до криміналізації економічних відносин, руйнують моральні цінності.

На сучасному етапі розвитку нашої держави додаткова відповідальність за дотримання прав і свобод громадян, інтересів держави покладається на службових осіб різного рівня. Виконання належним чином своїх професійних обов'язків покладено і на службових осіб у сфері охорони навколишнього природного середовища, оскільки право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та вільний доступ до інформації про його стан гарантовано Конституцією України. Це право є природним, невід'ємним для кожної людини, саме тому воно закріплене у розділі II Основного Закону «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина». Таким чином, виконання службовими особами своїх обов'язків у сфері охорони довкілля є важливим засобом, за допомогою якого реалізується функція забезпечення законності та правопорядку в суспільстві.

Щоб установити міру кримінальної відповідальності за службовий злочин у сфері охорони довкілля, має бути повно і всебічно досліджено всі обставини вчинення злочину, виявлено всі ознаки складу злочину. У зв'язку з цим актуалізується проблема вивчення основних криміногенних факторів, якими є причини та умови, службових екологічних злочинів. Дослідження цієї проблеми має важливе теоретичне і практичне значення, оскільки сприятиме розробці ефективних шляхів протидії зазначеній категорії злочинів. Вивчення проблеми причин та умов злочинної поведінки службових осіб у сфері охорони довкілля залишається важливим, тому що пояснює джерела походження та відтворення цього негативного явища.

Дослідженням цієї проблеми займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. До них належать, зокрема, О. Костенко, В. Матвійчук, С. Гавриш, О. Джужа, М. Лопашенко, В. Кудрявцев, О. Дубовик, О. Жалінський та ін.

Характерною особливістю службових екологічних злочинів є те, що вони завжди проявляються як спосіб використання наданих особі за посадою повноважень для виконання покладених на неї обов'язків щодо додержання вимог законодавства про охорону довкілля. Важливо при цьому зазначити, що суспільна небезпечність досліджуваних нами злочинів полягає в тому, що ці злочини вчиняються особами, на яких насамперед лежить обов'язок дотримання природоохоронного законодавства. Свавільля з боку службових осіб при вчиненні екологічних злочинів породжує зневіру населення в ефективній екологічній політиці держави та протидії службовим злочинам у цій сфері.